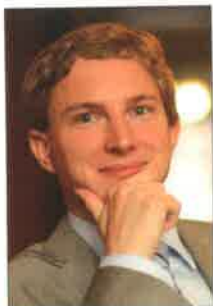

Spor o bankovní poplatky z pohledu základních procesních principů

JUDr. DANIEL BARTOŇ, LL.M., Ph.D., JUDr. PETR TOMAN

Ve sporu tisíců spotřebitelů s bankami o protiprávnost poplatku za správu a vedení úvěru se Ústavní soud i Nejvyšší soud postavily na stranu bank.¹ O meritu sporu již bylo napsáno mnoho.² Nikdo se však dosud podrobně nevěnoval procesní stránce kauzy, ze které lze čerpat poznání, jak v České republice funguje systém uplatňování hmotných práv.

V kauze bankovních poplatků byly podány během krátké doby u několika pražských obvodních soudů tisíce návrhů na zahájení řízení prakticky shodného znění, které vycházely z velmi obdobného skutkového stavu. Nabízí se nám proto jedinečná možnost srovnání rozhodovací praxe jednotlivých soudů a soudců v situaci, kdy jsou rozdíly mezi vstupními hodnotami jednotlivých případů natolik zanedbatelné, že jim nelze přisuzovat zásadní význam pro obsah soudních rozhodnutí.

Vzhledem k tomu, že mezi základní principy českého právního řádu patří zásada legitimního očekávání a zásada předvídatelnosti soudních rozhodnutí,³ nabízí se logický závěr, že

rozdíly mezi postupy jednotlivých soudů a rozhodnutími soudců budou minimální. Jak tomu však bylo ve skutečnosti? Rozhodovaly soudy obdobně v případech, které se v podstatných znacích shodovaly? To je základní otázka, kterou jsme si položili nad tisícovkami soudních rozhodnutí v kauze bankovních poplatků. Druhou klíčovou otázkou, kterou se v tomto článku zabýváme, je: **Odpovídaly procesní postupy zvolené jednotlivými soudy zásadě hospodárnosti soudního řízení?**⁴

Rozdílné přístupy k vyřizování velkého množství stejných či obdobných žalob

Vzhledem k tomu, že Česká republika doposud nemá právní úpravu hromadných žalob, nezbylo spotřebitelům, než uplatnit nárok každého jednotlivce samostatnou žalobou. Pokud by tak neučinili a čekali na rozhodnutí vzorového (pilotního) případu, jejich nároky by se promlčely. Soudy, v jejichž obvodech sídlí velké banky, se proto dočkaly mnoha tisíců návrhů na zahájení řízení podaných během několika dnů či týdnů. Jak na tento nápor reagovaly?

Obvodní soudy pro Prahu 1 a Prahu 5 zřídily speciální senáty, které se měly problematikou bankovních poplatků zabývat.⁵ Tyto senáty nicméně zvolily rozdílnou strategii vyřizování jednotlivých případů. Obvodní soud pro Prahu 1 si vybral dva pilotní případy, které řádně projednal a žaloby zamítl;⁶ vzhledem k tomu, že v době jeho rozhodování již byly známy právní názory Ústavního soudu i Nejvyššího soudu a podání předběžné otázky k Soudnímu dvoru EU se nejevilo reálným, žalobci vzali zbývající tisíce žalob zpět. Racionálním a předem promyšleným postupem postupoval tento senát hospodárně jak vůči soudu, tak ve vztahu k jednotlivým účastníkům řízení. Kauza bankovních poplatků pro něj rychle a jednoduše skončila.

Speciální senát Obvodního soudu pro Prahu 5 se rozhodl všechny žaloby samostatně projednat. To znamenalo produkování tisíců formulářových dokumentů jak na straně soudu, tak účastníků řízení. Relativní jednotnost rozhodovací praxe, kterou toto řešení přineslo, však byla vykoupena vysokými náklady na straně účastníků řízení i soudu. Kauza bankovních poplatků u Obvodního soudu pro Prahu 5 dosud neskončila, neboť i při použití formulářových dokumentů je provedení několika tisíc standardních civilních řízení značně časově náročné.

Obvodní soud pro Prahu 4 se pro zřízení speciálního senátu nerozhodl a ponechal rozhodování o podaných návrzích na jednotlivých soudcích dle stávajícího rozvrhu práce. Žádost žaloby o koordinovaný postup obdobně řešení zvolenému Obvodním soudem pro Prahu 1 vedení soudu odmítlo, neboť by dle jeho názoru představoval nedovolený zásah do nezávislého rozhodování jednotlivých soudců. V praxi samozřejmě některé senáty svá rozhodnutí konzultovaly a dě-

1 Nález Ústavního soudu ze dne 10. dubna 2014, sp. zn. III. ÚS 3725/13, a stanovisko civilního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2014, sp. zn. Cpjn 203/2013.

2 Srov. např. Hruša, O.: Poplatek za vedení úvěrového účtu: Mají mít i české banky důvod k obavám? Právní rozhledy, č. 2/2012, str. 57 a násl.; Bejček, J.: Ochrana spotřebitele, nebo i pokrytecky zastřená ochrana věrolomnosti? Právní rozhledy č. 13-14/2013, str. 477 a násl.; Frank, R., Veselková, P. a Wolff, P.: Připustnost poplatků za správu a vedení úvěrových účtů vedených pro spotřebitele, Právní rozhledy, č. 15-16/2013, str. 515 a násl.; Paľko, D.: Poplatky za vedení úvěrového účtu, Soudce č. 1/2013, str. 7 a násl.; Jirkůvová, M.: Bankovní poplatky, Soudce, č. 6/2013, str. 16 a násl.; Macková, A.: Soudní ochrana práv a bankovní poplatky, Soudce č. 7-8/2013, str. 29 a násl.; Marková, B., a Marek, K.: Ještě k poplatkům za vedení úvěrového účtu, Soudce č. 7-8/2013, str. 32 a násl.; Nagy, P.: Poplatky za vedení účtu z hlediska veřejnoprávní regulace, Právní rozhledy č. 15-16/2014, str. 561 a násl. nebo Slanina, J.: Ústavní soud České republiky: Bankovní poplatky, Právní rozhledy č. 9/2014, str. 335 a násl.

3 Srov. např. Wagnerová, E. a kol.: Listina základních práv a svobod: Komentář, Wolters Kluwer, Praha 2012, komentář k článkům 11 a 36 a Kmeč, J. a kol.: Evropská úmluva o lidských právech: Komentář, C. H. Beck, Praha 2012, komentář k čl. 6 a k čl. 1 Protokolu č. 1.

4 § 6 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále také jen občanský soudní řád nebo o. s. ř.).

5 Šlo o senát 54 C u Obvodního soudu pro Prahu 1 a senát 49 C u Obvodního soudu pro Prahu 5.

6 Řízení vedená pod sp. zn. 54 C 171/2013 a 54 C 172/2013.

lily se o vzorové texty procesních úkonů, i když to nebylo pravidlem. **Zvolené řešení proto vedlo k výraznému roztržení rozhodovací praxe tohoto soudu. Ani zde kauza bankovních poplatků dosud neskončila.**

K vytvoření specializovaného senátu nepřistoupil ani žádných další z českých soudů. To může do značné míry souviset se skutečností, že se žádný další soud nepotýkal s tak vysokým počtem žalob, jako Obvodní soudy pro Prahu 1, 4 a 5.

U obvodních soudů pro Prahu 4 a 5 byla rozpoznatelná snaha o nemeritorní ukončení zahájených sporů. Ta vedla k vydávání usnesení o zastavení řízení z řady důvodů, z nichž některé jsou pojednány níže. Ačkoliv rozsudek soudu prvního stupně nelze u bagatelních sporů (většina v případě kauzy bankovních poplatků) napadnout řádným opravným prostředkem, proti usnesení o zastavení řízení v tomtéž bagatelním sporu odvolání přípustné je.⁷ Vzhledem k tomu, že odůvodnění mnoha usnesení o zastavení řízení bylo přinejmenším kontroverzní, byla proti těmto rozhodnutím odvolání zpravidla podána. Výsledkem dobře míněného úsilí o rychlé ukončení co největšího počtu řízení proto byl pravý opak: zdlouhavé řešení procesních otázek, do kterého se kromě soudců obvodních soudů zapojila také řada soudců Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu.

Je zřejmé, že procesní postup zvolený Obvodním soudem pro Prahu 1 byl za současné právní úpravy nejšetrnějším jak ve vztahu k účastníkům řízení, tak k samotnému soudu. Městský soud v Praze nemusel řešit žádné odvolání proti rozhodnutí tohoto soudu. Problematickou stránkou tohoto přístupu je, že české právo neupravuje transparentní způsob zřízení speciálních senátů, který by splňoval požadavky běžně kladené na spravedlivý proces. Jen těžko můžeme považovat za respektování práva na zákonného soudce, jestliže věc byla přiřazena speciálnímu senátu, ačkoliv tento ke dni podání žaloby neexistoval a žalobce očekával, že jeho věc případně senátu určenému rozvrhem práce účinným v době podání žaloby. V případě Obvodního soudu pro Prahu 5 bylo vnímání zvoleného postupu jako porušujícího právo na zákonného soudce umocněno skutečností, že se předsedou speciálního senátu stal soudce, jehož právní názor na předmětnou problematiku byl znám již v době jeho přidělení k tomuto senátu.⁸

Za účelem předcházení popsaným problémům bychom *de lege ferenda* doporučovali přijetí komplexní úpravy řízení o hromadných žalobách,⁹ nebo alespoň transparentních pravidel pro vytváření speciálních senátů a jejich obsazování konkrétními soudci. Nelze totiž předpokládat, že by většina potenciálních (budoucích) žalobců byla ochotna čekat řadu let na výsledek několika pilotních případů, když se jim postupně promlčují pravidelná plnění (jako tomu je například u různých měsíčních poplatků). Dále bychom na základě popsaných problémů doporučovali k odborné diskusi otázku, zda (popř. v jakém rozsahu) omezit možnost odvolání proti nemeritorním rozhodnutím v bagatelních sporech.

Rozdílné přístupy k vydávání elektronických platebních rozkazů

Žalobci se ve velké většině případů rozhodli uplatnit své nároky formou návrhu na vydání elektronického platebního

rozkazu (dále také jen *EPR*), neboť takový postup je poplatkově zvýhodněn (u žalované částky do 10 000 Kč včetně je soudní poplatek u běžné žaloby 1 000 Kč, zatímco u návrhu na vydání *EPR* činí 400 Kč).¹⁰ **Již v přístupu k návrhu na vydání *EPR* došlo v rámci jednotlivých senátů k formulaci rozdílných právních názorů.**

Některé soudy se dle očekávání rozhodly *EPR* vydat.¹¹ Ve většině případů však k vydání *EPR* nedošlo, a to z některého z následujících důvodů: (1) uplatněné právo nevyplývá ze skutečností uvedených žalobcem v návrhu na vydání *EPR* (nedostatečná žalobní tvrzení); (2) soud se rozhodl *EPR* nevydat, protože má právo volného uvážení, zda jej vydá či nikoliv, i když byly splněny všechny zákonné podmínky; (3) *EPR* lze vydat pouze u nesporných pohledávek, u kterých není pochyb o existenci ani výši nároku; (4) posouzení žalovaného nároku je věcí náročného právního posouzení a nehodí se tedy pro zkrácené rozkazní řízení.¹²

Shoda na tom, zda bylo možné na základě zaslaných návrhů vydat *EPR*, nepanovala ani u odvolacího soudu. Některé senáty Městského soudu v Praze shledaly postup soudu prvního stupně za bezvadný, kromě výše uvedených důvodů také proto, že soud v rozkazním řízení nemá zkoumat přiložené listiny.¹³ Jiné dospěly k závěru, že soud prvního stupně pochybil, neboť (1) neuvedení některých tvrzení, která soud prvního stupně považoval za významná dle hmotného práva, nebrání vydání elektronického platebního rozkazu – postačí jednoznačná individualizace skutku (bez nutnosti právního hodnocení), a to i prostřednictvím odkazu na přiloženou listinu; (2) soud je povinen platební rozkaz vydat, pokud jsou splněny zákonné podmínky, jinak by šlo o protiústavní libovůli; (3) zákon neomezuje možnost vydávání elektronického platebního rozkazu pouze na nesporné pohledávky, navíc spornost či nespornost se zpravidla projeví až po reakci žalované strany; a (4) náročnost právního hodnocení není dle zákona relevantní, stejně jako subjektivní hodnocení, zda se daný nárok hodí pro zkrácené rozkazní řízení.¹⁴

7 Srov. § 202 odst. 2 občanského soudního řádu.

8 Soudce JUDr. Michal Holub zamítl žalobu klientky proti Československé obchodní bance, a. s. ve věci sp. zn. 10 C 49/2013 dne 27. května 2013. Ke změně rozvrhu práce Obvodního soudu pro Prahu 5, spočívající ve zřízení senátu 49 C se specializací „vrácení bankovních poplatků“ došlo dne 3. července 2013 s účinností od 8. července 2013. Rozhodování ve věcech rejstříku 49 C bylo JUDr. Holubovi přiřazeno dne 22. července 2013.

9 Návrh takové právní úpravy již byl české veřejnosti předložen, viz Balarin, J. a Tichý, L.: Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: Sen či skutečnost? Bulletin advokacie č. 3/2013, str. 17 a násl.

10 Položky 1 a 2 Sazebníku poplatků, který tvoří přílohu k zákonu č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále také jen Sazebník poplatků a zákon o soudních poplatcích).

11 Šlo např. o Obvodní soud pro Prahu 1 v případě vedeném pod sp. zn. EPR 183572/2013 nebo o Obvodní soud pro Prahu 5 v případě vedeném pod sp. zn. EPR 181714/2013.

12 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 7 C 363/2013-16 ze dne 14. srpna 2013, č. j. 57 C 17/2013-15 ze dne 16. srpna 2013, č. j. 39 C 312/2013-16 ze dne 9. září 2013, č. j. 57 C 10/2013-28 ze dne 12. srpna 2013 a č. j. 44 C 279/2013 (bez čísla za pomlčkou) ze dne 10. září 2013.

13 Např. usnesení č. j. 93 Co 9/2013-27 ze dne 26. září 2013, č. j. 97 Co 8/2013-28 ze dne 23. září 2013, č. j. 96 Co 8/2013-26 ze dne 26. září 2013 nebo č. j. 91 Co 217/2014-24 ze dne 25. března 2014.

14 Např. usnesení č. j. 91 Co 9/2013-27 ze dne 21. října 2013 nebo č. j. 95 Co 8/2013-33 ze dne 14. října 2013.

Jednotnost procesního postupu nebyla zaručena ani poté, co soudce dospěl k závěru o vadnosti návrhu na vydání EPR. Vzhledem k tomu, že dle § 174a odst. 4 o. s. ř. „[n]ávrh na vydání elektronického platebního rozkazu, který neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti, nebo který je nesrozumitelný anebo neurčitý, předseda senátu usnesením odmítne, jestliže pro tyto nedostatky nelze pokračovat v řízení“, někteří soudci návrh odmítli,¹⁵ zatímco jiní se rozhodli, že je za stejného právního i skutkového stavu možné pokračovat v řízení.¹⁶

Do dnešního dne jsme se nedočkali závazné odpovědi na to, jak mají soudy při vydávání EPR postupovat. Popsané rozdíly v přístupu soudů vedou ke značné nejistotě žalobců ohledně toho, zda bude na základě jejich návrhu vydán platební rozkaz, zastaveno řízení (návrh odmítnut dle § 174a odst. 4 o. s. ř.) nebo standardním způsobem projednána žaloba (věc přeřazena do rejstříku C). Domníváme se, že jde o nežádoucí situaci, v neposlední řadě z důvodu rozdílných dopadů jednotlivých postupů do majetkové sféry žalobce. Do budoucna by proto bylo vhodné podmínky vydávání (elektronických) platebních rozkazů v občanském soudním řádu upřesnit.

Rozdílné výklady zákona o soudních poplatcích

Rozhodnutí soudu o tom, že v konkrétním případě nevydá EPR ani návrh neodmítne a bude pokračovat v řízení, má za následek převedení věci z rejstříku CEPR do rejstříku C. Pro tuto situaci stanoví položka 2 bod 2 Sazebníku poplatků následující pravidlo: „Pokud soud platební rozkaz nevydá a pokračuje v řízení, doměří navrhovateli poplatek do výše položky I“, tedy do výše stanovené pro standardní návrh na zahájení řízení (v případě žalované částky do 10 000 Kč včetně jde o 1 000 Kč místo původně zaplacených 400 Kč). Ponecháme-li stranou ústavněprávní zamyšlení nad tím, zda je možné, aby měla volná úvaha soudu o vydání či nevydání elektronického platebního rozkazu za následek rozhodnutí o uplatnění či neuplatnění zákonné slevy ze standardního soudního poplatku, musíme se zabývat otázkou, kdy má k doměření soudního poplatku dojít, resp. kdy je takto doměřený soudní poplatek splatný.

Někteří soudci se domnívali, že by soudní poplatek měl být doměřen v návaznosti na převedení věci do rejstříku C, resp. kdykoliv, kdy se změní podmínky pro určení výše poplatku. Proto po převedení věci do rejstříku C obratem vyzvali žalobce

k doplacení soudního poplatku ve výši 600 Kč. Na to někteří žalobci poplatek doplatili, protože se báli zastavení řízení, jiní nedoplatili, protože nechtěli v řízení pokračovat, a další podali žádost o osvobození od soudního poplatku. Pokud takto doměřený poplatek nebyl ve lhůtě stanovené soudem zaplacen, došlo na základě § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích k zastavení řízení. Proti těmto rozhodnutím byla v mnoha případech podána odvolání, což vedlo k dalšímu zahlcení soudů, roztržštění rozhodovací praxe a prodloužení délky řízení.¹⁷

Další soudci dospěli k závěru, že doplatek doměřeného poplatku není splatný podáním návrhu na vydání EPR podle § 4 odst. 1 písm. a) zákona o soudních poplatcích, ale až při rozhodnutí soudu o věci samé dle § 4 odst. 1 písm. i) zákona o soudních poplatcích.¹⁸ K tomuto právnímu názoru se přihlásil i Nejvyšší soud, když jej publikoval ve své Sbírce rozhodnutí a stanovisek.¹⁹ Tím současně zaujal stanovisko o nesprávnosti postupu soudů, které vyzývaly žalobce k doplacení soudního poplatku a v případě jeho nedoplatení zastavovaly řízení.

Někteří soudci se dokonce pokusili oba přístupy zkombinovat: Nejprve žalobce pod sankci zastavení řízení vyzvali k doplacení soudního poplatku. Následně však řízení i přes nedoplatení soudního poplatku nezastavili, věc standardně projednali a po rozhodnutí ve věci samé doměřili nedoplatený soudní poplatek.²⁰ I když budeme brát ohled na možnou změnu právního názoru soudu v průběhu řízení v souvislosti s vývojem judikatury, narušuje právě popsany postup důvěru účastníků řízení v poučení soudu a je v rozporu se zásadou předvídatelnosti soudního rozhodování.

Jednotně soudy nepostupovaly ani v situaci, kdy zastavily řízení z důvodu nedoplatení soudního poplatku dle § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Některé senáty se v usnesení vůbec nezabývaly poplatkem již zaplaceným žalobcem v souvislosti s podáním návrhu na vydání EPR (zpravidla ve výši 400 Kč)²¹ a tento si ponechaly, zatímco jiné se rozhodly zaplacenou část soudního poplatku vrátit žalobci na základě § 9 odst. 7 věty 2. zákona o soudních poplatcích: „Nabude-li usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku právní moci, zaniká poplatková povinnost.“²²

Důležitým závěrem, k jehož formulaci kauza bankovních poplatků přispěla, je, že doplatek soudního poplatku má být v případě nevydání EPR doměřen až při rozhodnutí soudu ve věci samé. Vzhledem k tomu, že tento závěr je možné vyvodit pouze z publikace jednoho rozhodnutí Městského soudu v Praze Nejvyšším soudem ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek, doporučovali bychom s ohledem na právní jistotu účastníků řízení jeho výslovné uvedení v zákoně o soudních poplatcích.

Rozdílné posuzování plných moci

Rozporných právních stanovisek nebyly ušetřeny ani plné moci právních zástupců žalobců. Klíčovou otázkou v této souvislosti bylo, **zda může žalobce procesně relevantním způsobem zmocnit třetí osobu (obchodní společnost) k tomu, aby mu vybrala právního zástupce a udělila mu jménem žalobce procesní plnou moc.**

Jedna skupina soudců zastávala názor, že zmocnění zmocněnce k tomu, aby udělil plnou moc jiné osobě, je možné pouze v oblasti občanského práva hmotného, neboť takové jed-

15 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 54 C 592/2013 (bez čísla za pomlčkou) ze dne 12. prosince 2013.

16 Srov. např. řízení vedená u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 16 C 200/2013, 27 C 416/2013 nebo 51 C 334/2013.

17 Srov. usnesení Městského soudu v Praze č. j. 97 Co 8/2013-28 ze dne 23. září 2013 nebo č. j. 96 Co/2013-26 ze dne 26. září 2013.

18 Srov. usnesení Městského soudu v Praze č. j. 93 Co 56/2013-55 ze dne 7. února 2014.

19 Rozhodnutí č. 48/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky.

20 Srov. např. řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 49 C 146/2013.

21 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 7 C 363/2013-16 ze dne 14. srpna 2013, č. j. 57 C 17/2013-15 ze dne 16. srpna 2013 nebo č. j. 11 C 282/2013-17 ze dne 26. srpna 2013.

22 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 39 C 312/2013-16 ze dne 9. září 2013 nebo č. j. 51 C 334/2013-48 ze dne 15. ledna 2014.

nání bylo výslovně upraveno v § 33a zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.²³ Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád žádné obdobné ustanovení neobsahoval, dospěli k závěru, že takový postup není v oblasti občanského práva procesního s ohledem na jeho kogentní charakter dovolen (účastník může jednat buď sám, anebo se může dát v řízení zastupovat zástupcem, kterého si sám osobně zvolí; substitute je možná pouze u advokáta).²⁴

Druhá skupina soudců odmítla první přístup jako příliš formalistický a nerespektující svobodnou vůli zmocnítele. Ustanovení občanského soudního řádu, omezující volbu zástupce, jsou sice kogentní, ale volba zástupce podléhá plně soukromoprávnímu režimu charakterizovanému autonomií vůle. Smyslem omezení stanovených v občanském soudním řádu je pouze vyloučení nezpůsobilých zástupců, a nikoliv zástupců profesionálních, jakými jsou advokáti.²⁵

Kontroverzi ohledně plných mocí rozřešil Nejvyšší soud, který se postavil na stranu druhého zmíněného pojetí, když jedno z usnesení Městského soudu v Praze, které ho obsahovalo, vybral k publikaci do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.²⁶ V tomto usnesení se uvádí: „*Jde-li však o otázku vůle účastníka řízení, koho zvolí svým zástupcem pro soudní řízení a jakým způsobem svou vůli projeví [...], jde o bytostně soukromou sféru člověka a jeho svobody, autonomie vůle, koho zvolí. Taková volba zástupce je projevem svobodné vůle a výsledkem dohody zástupce i zastoupeného, zmocněnce i zmocnítele a podléhá režimu soukromého práva. Veřejné právo (v podobě omezení upravených občanským soudním řádem) do této bytostně soukromé dohody nevstupuje jinak, než že omezuje použitelnost výsledku dohody v soudním řízení právě pro nezpůsobilé zástupce. Smyslem těchto omezení totiž není vyloučit účastníka řízení z volby svého zástupce, ale vyloučit nezpůsobilé zástupce z řízení [...]. Rozhodně není smyslem těchto omezení vyloučit z řízení advokáty, jejichž profesí je vystupování před soudem.*“ K problematice „zprostředkovaného“ projevu vůle, pak soud uvedl: „*Uzavření takové smlouvy [o právním zastoupení] s advokátem je soukromoprávním aktem a jeví se odvolacímu soudu nepochybným, že mohl-li by žalobce sám uzavřít dohodu o zastoupení s advokátem JUDr. Petrem Tomanem (a mohl-li by jej sám zmocnit k zastupování v řízení procesní plnou mocí), není důvodu omezit žalobce v přenesení této jeho vůle na třetí osobu – zmocněnce – [...] běžnou hmotněprávní dohodou o zastoupení.*“

Rozdílné přístupy k rozhodování o nákladech řízení

Značné rozdíly v rozhodování jednotlivých soudů lze spatřovat i ve způsobu ukládání povinnosti nahradit náklady řízení. Zatímco některé senáty ve většině nemeritorních rozhodnutí, kterými se řízení končí, nepřiznávaly náhradu nákladů žádnému účastníku řízení,²⁷ jiné senáty takřka programově ukládaly žalobci povinnost nahradit náklady žalované bance.²⁸

Rozhodování v této oblasti se do značné míry odvíjí od okamžiku, kdy je žaloba komunikována straně žalované. V nezanedbatelném množství případů totiž došlo k situaci, kdy právní zástupce žalované banky založil plnou moc do řízení, ve kterém dle názoru soudu nebyla žaloba způsobila k projednání (např. z důvodu nezaplacení soudního poplat-

ku nebo chybějící plné moci). Vyskytly se proto případy, kdy soud přiznal náhradu nákladů řízení straně žalované v usnesení o zastavení řízení pro nesplnění podmínek řízení, resp. nezaplacení soudního poplatku.²⁹ Takový postup je samozřejmě v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení, neboť zjevně neprojednatelná žaloba by neměla být zaslána žalované straně k vyjádření, dokud nebudou žalobcem odstraněny soudem vytykané vady. Navíc je působena újma účastníku řízení, který se dozví, že se soud sice obsahem jeho návrhu nebude věcně zabývat, ale i přesto musí zaplatit náklady řízení druhému účastníkovi řízení, který se o existenci řízení nějakým způsobem dozvěděl a založil do spisu kopii obecné plné moci pro určitý typ řízení.

Snad jen pro dokreslení tvůrčího přístupu k problematice náhrady nákladů řízení bychom zmínili případ, ve kterém soud uložil povinnost nahradit náklady žalované strany přímo právnímu zástupci žalobce (advokátovi), který dle soudu způsobil zastavení řízení tím, že soudu předložil vadnou plnou moc,³⁰ což se nakonec vzhledem k výše uvedenému ukázalo jako nesprávný právní závěr soudu.

Jsme si vědomi toho, že právní úprava náhrady nákladů v civilním řízení již řadu let představuje problém diskutovaný nejenom právní veřejností. Domníváme se, že námi zmíněné poznatky by měly být vzaty v potaz jak při tvorbě nové právní úpravy v této oblasti, tak při rozhodování soudů o volbě procesního postupu, který by byl pro všechny zúčastněné v maximální možné míře hospodárným a spravedlivým.

Délka lhůty stanovená ve výzvě soudu

Za zmínku stojí i délka lhůty, ve které soudy ukládaly účastníkům řízení splnění povinnosti uvedené ve výzvě (například předložení nové plné moci nebo zaplacení soudního poplatku). Tato lhůta ve většině případů činila tři dny od doručení a její nedodržení mělo být sankcionováno zastavením řízení.

Jsme si vědomi skutečnosti, že třídní lhůta představuje u těchto výzev běžnou praxi a že soudy ve skutečnosti často s vydá-

23 Možnost ustanovení dalšího zástupce převzal rovněž zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 438.

24 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 28 C 593/2013-39 ze dne 6. listopadu 2013, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 49 C 1525/2013-19 ze dne 13. listopadu 2013 a usnesení Městského soudu v Praze č. j. 94 Co 107/2013-52 ze dne 22. dubna 2014.

25 Srov. usnesení Městského soudu v Praze č. j. 93 Co 111/2013-47 ze dne 23. ledna 2014 a č. j. 93 Co 106/2013-58 ze dne 12. února 2014.

26 Rozhodnutí č. 50/2014 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky.

27 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 57 C 17/2013-15 ze dne 16. srpna 2013, č. j. 57 C 406/2013-53 ze dne 28. ledna 2014, č. j. 11 C 282/2013-17 ze dne 26. srpna 2013, č. j. 11 C 401/2013-18 ze dne 2. října 2013 nebo 11 C 707/2013-36 ze dne 6. ledna 2014.

28 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 44 C 279/2013 (bez čísla za pomlčkou) ze dne 10. září 2013, č. j. 44 C 282/2013 (bez čísla za pomlčkou) ze dne 9. října 2013, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 49 C 332/2013-56 ze dne 14. ledna 2014 nebo č. j. 49 C 1491/2013-64 ze dne 11. června 2014.

29 Srov. např. usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 44 C 282/2013 (bez čísla za pomlčkou) ze dne 9. října 2013, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 49 C 332/2013-56 ze dne 14. ledna 2014 nebo usnesení Městského soudu v Brně č. j. 14 C 134/2013-49 ze dne 6. května 2014.

30 Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 č. j. 7 C 357/2013-105 ze dne 23. října 2013.

ním usnesení o zastavení řízení řadu dní posečkávali. Na základě zkušeností z kauzy bankovních poplatků se však domníváme, že je tato praxe zcela nevhodná, a to hned z několika důvodů.

V první řadě, lhůtu je možné dodržet pouze při ideálním souběhu okolností: Jestliže je například výzva zástupci účastníka doručena v pátek odpoledne, v pondělí musí být peníze či dokumenty na soudu. Mezibankovní příkaz k úhradě proto musí být zadán neprodleně po obdržení výzvy, dokumenty musí být vyhotoveny do druhého pracovního dne. Zástupce i klient musí mít dostatek disponibilního času, nemůžou si dovolit odjet na služební cestu nebo na dovolenou.

Za druhé, krátká lhůta otevírá dveře arbitrárnímu postupu soudu: Je zcela na vůli soudu, zda bude nedodržení lhůty sankcionovat, či nikoliv.

Třetí problém pak spočívá v oslabování důvěry lidí v justici. Když právnímu laikovi dorazí usnesení s nesplnitelnou lhůtou, získá přesvědčení, že soudy nemají představu o fungování reálného světa. A když lhůtu nedodrží a sankce nepřijde, dospěje k názoru, že povinnosti stanovené soudem není třeba brát příliš vážně.

Na základě právě uvedených důvodů bychom proto chtěli soudy vyzvat, aby přehodnotily svou praxi a stanovovaly účastníkům řízení lhůty, jejichž splnění lze reálně očekávat.

Jak v testu tisíců žalob české soudy obstály?

Z příkladů, které jsme představili v tomto článku, je zřejmé, že jednotliví civilní soudci vykládají zcela odlišně i ty nejzásadnější otázky základních institutů občanského práva procesního, jako jsou návrhy na zahájení řízení, soudní poplatky nebo plné moci. Do jisté míry to může být pochopitelné, neboť v běžných řízeních účastníci nepodávají opravné prostředky proti procesním rozhodnutím soudů, ale raději se s ohledem na šetření času i nákladů podvolí rozhodnutí, které považují za chybné. To však nemění nic na nežádoucím charakteru roztržitého rozhodovací praxe, která je v příkrém rozporu se zásadami legitimního očekávání a předvídatelnosti soudních rozhodnutí.

O tom, že pojednáván procesní otázky mají zásadní dopady do majetkové sféry účastníků řízení, svědčí skutečnost, že

některé žalobce v kauze bankovních poplatků nestálo jejich procesní úsilí nic, zatímco jiné přišlo na více než 5 000 Kč. Některé vyšel soudní poplatek u žalované částky do 10 000 Kč na 0 Kč, jiné na 400 Kč a další na 1 000 Kč. Někteří neplatili bance žádné náklady řízení, zatímco jiní je platit museli. Přitom situace těchto osob byla nejen při zahájení řízení, ale i při jeho ukončení téměř nebo úplně totožná. Lišila se jen osobou soudce, který jejich věc projednával.

Na druhou stranu je třeba ocenit snahu Nejvyššího soudu sjednotit rozhodovací činnost v této oblasti publikací některých rozhodnutí ve Sbírce soudních rozhodnutí (především s ohledem na skutečnost, že se žádná z těchto otázek nestala předmětem dovolacího řízení, tedy alespoň pokud je nám známo). Nad rámec sjednocování judikatury bychom doporučovali, aby byly problémy, na které upozornila kauza bankovních poplatků, zohledněny v rámci legislativního procesu.

Pozitivně vnímáme také rychlost, s jakou ve věci rozhodl Ústavní soud: první návrhy na vydání EPR v kauze bankovních poplatků byly podány v červnu 2013, první rozsudky v září 2013 a náleze Ústavního soudu byl vyhlášen již v dubnu 2014. Nebýt rychlosti tohoto rozhodnutí, kauza bankovních poplatků by dále pokračovala a zahlcovala některé soudy. I když, jak výše uvedeno, na zahlcení soudů měli nezanedbatelný podíl také někteří soudci. Že se šlo o zahlcení do značné míry vyhnout, ukázal Obvodní soud pro Prahu 1, jehož prozíravý postup rovněž oceňujeme.

Závěrem bychom uvítali, **kdyby bylo mezi legislativní priority zařazeno přijetí právních norem upravujících řízení o hromadných žalobách**. Bez přiměřené úpravy této problematiky hrozí kromě zahlcování soudního systému také značné neehospodárné vynakládání veřejných prostředků na vyhotovování formulářových procesních úkonů a rozhodnutí. Nelze totiž předpokládat, že by klesala potřeba hromadných řízení v současné době, pro kterou je charakteristické dotčení mnoha jednotlivců jednáním velkých korporací.

✦ První autor je advokát v Praze a odborný asistent na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy, druhý autor, rovněž pražský advokát, zastupoval klienty iniciativy Poplatky zpět.

BIBELRIETHER
BRÁZDILOVÁ
Advokáti · Rechtsanwältinnen
Partnerschaft mbB

Právní služby v Německu

Česky hovořící němečtí advokáti nabízejí právní poradenství a pomoc v oblasti německého a mezinárodního práva soukromého včetně zastoupení před německými soudy.

Luragogasse 5
94032 Passau/SRN

tel.: 0049 851 33403
00420 910 259 869
fax: 0049 851 34327

www.advokatinemecko.cz info@advokatinemecko.cz

Městská část Praha 17
Žalanského 291/12a
163 02 Praha 17 – Řepy

vyhlašuje podle § 6 a § 12 odst. 3 zákona č. 137/2006 Sb.,
o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů,

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ

pro právní zastupování Městské části Praha 17
jako klienta před soudy a jinými státními orgány

Podrobnosti jsou uvedeny na úřední desce Městské části Praha 17 a na oficiálních webových stránkách Městské části Praha 17 <http://www.repy.cz/umc/verejne-zakazky>